

مجلس شورای اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

تاریخ تحلیلی ولایت و امامت از منظر تشیع

محمدرضا اسلامی

نشر پیک ریحان

سرشناسه	: اسلامی، محمدرضا، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ تحلیلی ولایت و امامت از منظر تشیع / محمدرضا اسلامی.
مشخصات نشر	: گرگان: پیک ریحان، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۴۳۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۸۷-۲۹-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: امامت
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ قی - اثبات خلافت
موضوع	: محمد(ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق.
موضوع	: ولایت
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ت ۵ الف / ۲۲۳ / BP۸
رده بندی دیویی	: ۴۵ / ۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۱۵۲۰۲

موسسه آموزش عالی حکیم خراسانی
انجمن علمی - پژوهشی

تاریخ تحلیلی ولایت و امامت از منظر تشیع

محمدرضا اسلامی

نشر پیک ریحان گرگان / چاپ اول / ۱۳۹۴

قطع وزیری / ۴۳۲ صفحه

چاپ و صحافی: غنچه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۸۷-۹۲-۷

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

قال رسول الله (ص):

«معرفه آل محمد برائت من النار. وحب آل محمد جواز علی الصراط، والولاية آل محمد أمان من العذاب.»^۱

معرفت وشناخت آل محمد مایه برائت از آتش. دوست داشتن آل محمد جواز (عبور) از پل صراط و پیروی و فرمان برای آل محمد امان از عذاب است. حضرت امام باقر (ع) می فرماید: همانا کسی خدا را عبادت می کند که به او معرفت داشته باشد... پرسیدند مراد از معرفت خدا چیست؟ فرمود:

«تصدیق الله عزوجل وتصدیق رسوله (ع) وموالاه علی (ع) والأئمتام به وبأنتم الهدی (ع) والبرائة الى الله عزوجل من عدوهم هكذا يعرف الله عزوجل.»^۲

مراد از معرفت خدا تصدیق خدا و رسولش و پیروی از علی (ع) و امام دانستن او و سایر امامان هدایت و برائت از دشمنان آنها است، خدا اینگونه شناخته می شود. علی بن ابراهیم قمی در تفسیر فطرت فرمودند: فطرت عبارت است از: «لا اله الا الله. محمد رسول الله (ص) وعلی امیر المومنین»^۳ یعنی استمرار قلمرو توحید تا امامت، امام رضا (ع) نیز در این باره می فرماید:

«ان الأمامه زمام الدین ونظام المسلمین وصلاح الدنیا و عزالمومنین و...»^۴

امامت زمامداری دین و نظام مسلمین و صلاح دنیا و عزت مومنین است...

۱ - التعلیل ۱۰ / ۲۷۹

۲ - شیخ کلینی، کافی، ج ۱ ص ۲۵۴

۳ - علی بن ابراهیم قمی، تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۵۵

۴ - کافی ۱ / ۱۹۸

فهرست:

۱۰	مقدمه
۱۵	فصل اول: واژه‌ها تعریف‌ها و مفاهیم
۱۷	لغت امام
۱۸	امامان حق و باطل در قرآن
۲۰	لغت امامت
۲۰	لغت امت
۲۱	توضیح بیشتر در واژه «امت»
۲۲	نشانه‌های امت اسلامی از دیدگاه قرآن
۲۳	اوصاف امت مرحومه
۲۴	چرا انسان نیاز به امام دارد؟
۲۶	ضرورت شناخت امام
۲۷	مرگ جاهلیت چیست؟
۲۸	شرط پذیرش اعمال
۳۰	قرآن به جای رهبر
۳۲	قرآن و مسأله مقام امامت
۳۶	فرق نبوت و رسالت و امامت
۳۹	اسلام و امامت
۴۱	فرق مقام امامت و خلافت
۴۳	مقام و منزلت امامان(ع) بعد از ختم نبوت
۴۴	انتخاب امام به مقام امامت
۴۸	تعیین مقام امام
۴۸	اهل بیت چه کسانی هستند
۵۳	آیه تطهیر و عصمت ائمه(ع)
۵۴	مقام ممتاز اهل بیت علیهم السلام
۵۷	فصل دوم: معیار تعیین و تعداد امامان
۵۸	معیار تعیین و شناسائی امام در اسلام
۶۰	۱-۲- نص و وصیت
۶۴	منظور از اولی الامر چه کسانی می‌باشند؟
۷۳	احادیث دال بر امامت علی بن ابیطالب(ع)
۸۱	محتوای حدیث منزلت
۸۳	حدیث تقلین
۸۶	حدیث سفینه
۸۶	شایستگی و لیاقت امام
۹۰	نسب و قرابت

۱۰۱	فصل سوم: تاریخ امامت از حقیقت تا عینیت
۱۰۳	ادوار تاریخ
۱۰۳	قبیله قریش
۱۱۰	آشنایی با فرق شیعه
۱۱۱	پیامبر (ص) و واضع اصطلاح «شیعه»
۱۱۲	شیعه امامیه
۱۱۴	شیعه زیدیه
۱۱۴	شیعه اسماعیلیه
۱۱۴	ماجرای خلافت پس از پیامبر (ص)
۱۱۷	منطق امام در شایستگی خویش برای رهبری
۱۱۹	علی و شورا
۱۲۰	انگیزه کشتن عمر
۱۲۶	خلافت ابوالحسن، علی بن ابی طالب (ع)، مرتضی
۱۲۷	علت مخالفت سه گروه با امام
۱۲۹	رفتار امام علی (ع) با حکومت و حاکمان معاصر
۱۳۰	ضرورت و اهمیت حکومت
۱۳۱	شایستگی امام علی (ع) برای زمامداری
۱۳۲	رفتار امام علی (ع) با زمامداران
۱۳۴	بیعت برای حفظ اتحاد و خنثی کردن توطئه ها
۱۳۵	دوران خلیفه سوم
۱۳۷	امتناع امام علی (ع) از پذیرش خلافت
۱۳۹	دوران زعامت
۱۴۰	تداوم سکوت و دراندیشه اتحاد مسلمانان
۱۴۱	امامت ابو محمد. حسن بن علی. زکی (۲ هجری - ۵۰ هجری)
۱۵۰	شرایط صلح
۱۵۳	امامت ابو عبدالله. حسین بن علی. سید الشهداء (۳ - ۶۱)
۱۵۴	امام حسین (ع) و پیامبر (ص)
۱۵۵	امام حسین (ع) در زمان معاویه
۱۵۶	علل قیام امام حسین (ع)
۱۶۲	مبارزه دو مکتب فکری و عقیدتی نه رقابت سیاسی
۱۶۵	اهداف و افکار امام حسین در کلام امام حسین (ع)
۱۶۹	فجایع یزید در دوران سه سال حکومت
۱۷۰	امامت ابو محمد علی بن حسین. زین العابدین (۳۸ - ۹۵)
۱۷۳	پیام خون و شهادت
۱۷۵	امام سجاد (ع) در شام

۱۷۶	حرکت به مدینه.....
۱۷۹	صحیفه سجادیه.....
۱۸۲	امامت ابو جعفر. محمد بن علی باقر (۵۷-۱۱۴).....
۱۸۸	شهادت امام باقر (ع).....
۱۸۹	امامت ابو عبدالله. جعفر بن محمد صادق (۸۳-۱۴۸).....
۱۹۰	عصر امام صادق (ع).....
۱۹۲	جنبش علمی.....
۱۹۶	امامت ابو ابراهیم. موسی بن جعفر کاظم (۱۲۸-۱۸۳).....
۲۰۰	امامت ابو الحسن. علی بن موسی رضا (۱۴۸-۲۰۳).....
۲۰۱	دو دیدگاه از هدف دعوت امام به مرو.....
۲۱۲	حدیث سلسله الذهب.....
۲۱۴	رسیدن امام رضا (ع) به مرو.....
۲۱۴	بیعت امام رضا (ع) به عنوان ولایت عهدی.....
۲۲۷	علت و چگونگی وفات امام رضا (ع).....
۲۲۸	واقعه ولایت عهدی امام از دو نظر.....
۲۲۸	امامت ابو جعفر. محمد بن علی جواد (۱۹۵-۲۲۰).....
۲۳۳	شهادت حضرت جواد (ع).....
۲۳۵	امامت ابو الحسن. علی بن محمد هادی (۲۱۲-۲۵۴).....
۲۴۰	اصحاب و یاران امام هادی (ع).....
۲۴۲	امامت ابو محمد. حسن بن علی عسکری (۲۳۲-۲۶۰).....
۲۴۲	دوران امامت.....
۲۴۵	شهادت امام حسن عسکری (ع).....
۲۴۶	ماجرای جانشین بر حق امام حسن عسکری (ع).....
۲۴۹	فصل چهارم : امام مهدی (عج) و مسئله اعتقاد و انتظار.....
۲۵۰	امامت ابوالقاسم. محمد بن حسن. مهدی - عج - (۲۵۶-)......
۲۶۰	نواب اربعه یا نواب خاص.....
۲۶۲	وظایف نواب اربعه.....
۲۶۵	اسلام و اعتقاد به مهدی (ع).....
۲۷۰	انتظار فرج.....
۲۷۰	مفهوم انتظار.....
۲۷۲	روش آماده سازی زمینه ها.....
۲۷۴	فضلیت انتظار فرج.....
۲۷۵	انتظار فرج همراه با عمل و محاسن اخلاقی.....
۲۷۶	وظایف و اوصاف منتظرین فرج.....
۲۷۹	اجر و ثواب منتظرین فرج.....

۲۷۹	امام مهدی (عج) و مسئله طول عمر.....
۲۸۲	الْمُعْتَرُونَ أَدْرَاةَ عَمْرَانَ تَارِيخ.....
۲۸۴	انتظار مهدی (عج) در قرآن.....
۲۹۵	ضرورت اعتقاد به انتظار مهدی (عج).....
۲۹۶	شبه خطرناک.....
۳۰۱	سیمای مهدی (عج) در گفتار پیامبر و ائمه (ع).....
۳۲۱	موضوعاتی از زبان امام (عج) در مورد خود.....
۳۳۲	اعلان ظهور امام مهدی (عج).....
۳۳۳	اعلان غیر حتمی عبارتند از:.....
۳۴۰	عقیده اهل سنت درباره مهدی منتظر.....
۳۶۷	بررسی دیدگاه ابن خلدون.....
۳۶۹	بررسی دیدگاه ابو الا علی مودودی.....
۳۷۷	توضیحی کوتاه.....
۳۷۹	فصل پنجم: امامت و رهبری در عصر غیبت.....
۳۸۰	غیبت ولایت فقیه.....
۳۸۶	ولایت فقیه در قرآن مجید.....
۳۸۹	ولایت فقیه در اخبار و روایات.....
۳۹۲	متن کامل توقیع اسحاق بن یعقوب.....
۳۹۹	حکومت و ولایت در عصر غیبت از دیدگاه حکیمان و عالمان.....
۴۰۵	حدود و اختیارات ولایت فقیه.....
۴۰۶	راه شناخت رهبر (ولی فقیه).....
۴۰۷	صفات رهبر.....
۴۰۷	صفات مثبت رهبر.....
۴۰۸	صفات منفی رهبر.....
۴۰۸	ولایت فقیه حکومت تحمیلی است یا انتخابی؟.....
۴۰۹	سه شیوه انتخاب رهبری.....
۴۰۹	ارزش انتخاب یا بیعت از منظر امام علی (ع).....
۴۱۱	بیعت در اسلام.....
۴۱۵	وظائف و حقوق متقابل امام و امت در اسلام.....
۴۱۸	آیا امامت امام معصوم محدود بدوره حیات امام می باشد؟.....
۴۱۹	قطبیت امام و رهبر در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی وایدئولوژی.....
۴۲۶	خاتمه.....
۴۲۷	منابع و مأخذ.....

● مقدمه:

«احمده استتماماً لنعمته واستسلاماً لعزته واشهدان لا اله الا الله وحده لا شریک له واشهدان محمدًا عبده ورسوله وارسله بالذین المشهور. والعلم المأثور. والكتاب المسطور. والنور الساطع. والضياء الأملع. والامر الصادع. ازاحه للشبهات. واحتجاجا بالبینات وتحذیرا بالایات وتخويفا بالمثلات | واشهدان علیاً ولی الله واولاده المعصومین من ذریته حجج الله |»

«... ألان مثل ال محمد(ص) کمثل نجوم السماء اذا حوی نجم طلع نجم فکأنکم قد تکاملت من الله فیکم الصنائع وأراکم ماکنتم تأملون هم موضع سره ولجأ أمره وعبیه علمه. وموئل حکمه وکھوف کتبه. وجبال دینه. بهم اقام انحاء ظهره. وأذهب ارتعاد فرائضه فالتمسوا ذلك من عند اهله فانهم عیش العلم وموت الجهل. هم الذین یخبرکم حکمهم عن علمهم وصمتهم عن منطقهم وظاهرهم عن باطنهم لا یخالفون الذین ولا یختلفون فيه فهو بینهم شاهد صادق وصامت ناطق. وإنما الأئمة قوام الله علی خلقه وعرفاء وه علی عبادہ ولا یدخل الجنة إلا من عرفهم وعرفوه ولا یدخل النار إلا من انکرهم وانکروه ان الأئمة من قریش غرسوا فی هذا البطن من هاشم لا تصلح علی سواهم ولا تصلح الولاة من غیرهم.»^۲

سیاس وستایش خدای را که زیادت خواه نعمت اویم کردن نهاده عزت اویم. وگواهی می دهم که جز خدای یکتای بی شریک، معبودی نیست وشهادت می دهم که محمد(ص) بنده او وفرستاده ی اوست. خداوند او را با دینی اشکار و نشانه ای پایدار وقرانی نوشته شده واستوار ونوری درخشان و چراغی تابان وفرمانی اشکارکننده فرستاد تا شک وتردیدها را نا بود سازد وبا دلائل روشن استدلال کند وبا آیات الهی مردم را

۱. از مؤلف

۲. برگرفته از خطب: ۲ و ۱۰۰، ۱۴۴ و ۱۴۷ و ۱۵۲ و ۱۸۸ نهج البلاغه

پرهیز دهد و از کیفرهای الهی بترساند. و شهادت می‌دهم که علی (ع) ولی خدا است و فرزندان معصومش (ع) حجت خدا هستند.

آگاه باشید! مثل آل محمد (ص) چونان ستارگان آسمان است، اگر ستاره ای غروب کند ستاره دیگر طلوع خواهد کرد (تا ظهور صاحب الزمان عج) گویا می‌بینم در پرتو خاندان پیامبر نعمت های خدا بر شما تمام شده و شما به آنچه آرزو دارید رسیده اید.

آنان (اهل بیت) کسانی هستند که راز پیامبر بدانها سپرده شده است و هر که آنان را پناهگاه خود گیرد به حق راه برده است. مخزن علم پیامبرند و احکام شریعت او را بیانگر. قرآن و سنت نزد آنان در امان است و چون کوهی افراشته دین را نگهدارند. پشت اسلام بدانها راست، ثابت و پا بر جاست. پس رستگاری را از اهل آن جستجو کنید که اهل بیت پیامبر (ص) رمز حیات دانش و راز مرگ جهل و نادانی هستند. آنان که حکمتشان شما را از دانش آنها و سکوتشان از منطق آنها و ظاهرشان از باطنشان اطلاع می‌دهد. نه با دین خدا مخالفتی دارند و نه در آن اختلاف می‌کنند دین در میان آنان گواهی صادق و ساکتی گویاست.

همانا امامان دین، از طرف خدا تدبیر کنندگان امور مردم و کار گزاران آگاه بندگانند. کسی به بهشت نرود جز آنکه آنان را شناخته. و آنان او را بشناسند. و کسی در جهنم سرنگون نگردد جز آنکه منکر آنان باشد و امامان دین وی را نپذیرند.

همانا امامان دوازدهگانه همه از قریش بوده که درخت آنها در خاندان بنی هاشم کاشته اند. مقام امامت و ولایت در خور دیگران نیست و دیگر مدعیان زمامداری شایستگی آنها ندارند.

ولذا در مکتب تشیع امامت یکی از ارکان اصول اعتقادی می‌باشد که در امتداد رسالت پیامبر (ص) محسوب می‌شود به این معنا که امام معصوم همه وظایف پیامبر (ص) جز نبوت را بر عهده دارد بدنبال رحلت پیامبر گرامی اسلام (ص) نزول وحی و نبوت پایان یافت و دیگر پیامبری نمی‌آید و بر کسی هم وحی نازل نمی‌شود، اما نیک میدانیم که امت مسلمان پس از آن از کسی که تشکیل دهنده حکومت الهی باشد و کار پیامبر را دنبال کند و وظائف او را انجام دهد بی نیاز نیستند.

به این خاطر حساسیت اصولی بحث امامت در میان جوامع انسانی مخصوصاً مسلمانان مشخص می‌شود و پر واضح است که این بحث تنها یک بحث تاریخی نیست بلکه یک بحث اعتقادی و حیاتی در رابطه با حرکت و رشد انسان در زندگی اش محسوب می‌شود. لذا شهرستانی می‌گوید: «بزرگترین اختلاف میان امت، درباره امامت پدید آمد، زیرا هیچگاه در اسلام آن گونه که بر اسلام شمشیر کشیده شد، بر هیچ قاعده و اصل دینی شمشیر کشیده نشد هیچ نزاعی همانند نزاع درباره امامت در اسلام واقع نشد»^۱

تاریخ شیعه گویای این مساله است که شیعه هیچوقت برای حاکمیت جریان امامت از مسوولیت شانه خالی نکرده و حتی تا شهادت برای پیاده کردن آن ایستادگی کرده است. در تاریخ اسلام زندگانی پیشوایان و پیروان شیعه در خور اندیشه و تأمل بسیار است چون پس از رحلت پیامبر گرامی اسلام، امامان شیعه همیشه از مقام و منصب الهی و اجتماعی خویش دور نگه داشته شدند. متأسفانه بدنال همین جریان تاریخی هنوز عده ای هستند که اصولاً طرح بحث امامت را لطمه ای به وحدت امت اسلامی دانسته و معتقدند امروز گرفتار دشمنان بزرگی چون ابرقدرتها هستیم و هستی و کیان مسلمین از ناحیه این دشمنان قسم خورده تهدید می‌شود و ما باید برای ایجاد وحدت مسلمین تلاش کنیم و از هر گونه بحث نفاق افکنانه پرهیزیم.

باید به این دسته از مسلمانان گفته شود که شما رشته‌ی وحدت را پاره کرده اید زیرا دفاع از اندیشه و عقائد مذهبی غیر از توهین و تشکیک در مذاهب دیگر است و تردیدی نیست که اساسی‌ترین و حیاتی‌ترین محور برای رسیدن به یگانگی همان قطبیت امام در امت اسلامی می‌باشد. که امیر وحدت امام علی (ع) فرمود: «...وَمَكَانُ الْقِيمِ بِالْأَمْرِ مَكَانُ النَّظَامِ مِنَ الْخَرْزِ يَجْمَعُهُ وَيُضَمُّهُ فَإِذَا انْقَطَعَ النَّظَامُ تَفَرَّقَ وَذَهَبَ لَمْ يَجْتَمِعْ بِحَذَائِيرِهِ أَبَدًا...»^۲. جایگاه رهبر چون ریسمانی محکم است که مهره ها را متحد ساخته بهم پیوند

۱- شهرستانی، محمدبن عبدالکریم، الملل والنحل، ج ۱، ص ۳۰، قم، مشورات رضی، ۱۳۶۷ ش

۲. خطبه ۱۴۶

می‌دهد. اگر این رشته از هم بگسلد مهره‌ها پراکنده و هر کدام به سوئی خواهند افتاد و سپس هرگز جمع‌آوری نخواهند شد.

با توجه به بیان دیگر حضرت علی (ع): «...و خَلَفَ فِيكُمْ مَا خَلَفَتِ الْأَنْبِيَاءُ فِي أُمَّمِهَا إِذْ لَمْ يَتْرُكُوهُمْ هَمَلًا بَغِيرَ طَرِيقٍ وَاضِحٍ وَلَا عِلْمٍ قَائِمٍ». رسول گرامی اسلام در میان شما مردم جانشینانی برگزید که تمام پیامبران گذشته برای امت‌های خود برگزیدند زیرا آنها هرگز انسان‌ها را سرگردان رها نکردند و بدون معرفی راهی روشن و نشانه‌های استوار از میان مردم نرفتند. اگر مسأله امامت و جانشینی پیامبر را از مسیر واقعی خود دور نمی‌کردند هیچگاه جامعه اسلامی متفرق نمی‌شد و بدین خاطر شاید مطرح نکردن بحث امامت و مشخص نکردن جریان امامت بعد از رحلت رسول الله (ص) خود از دسیسه‌های دشمنان است چون امام در طول تاریخ می‌تواند در مقابل تمام انحرافات سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و... بایستد و امت را علیه دشمنان بسیج نماید و وضع نابسامان جامعه را با محوریت عدالت و آزادی جهت دهد. افسوس که دشمن دست روی قطب الرِّحَاء امت گذاشته است و این تبدیل به یک باور شده است که نباید سخنی از امام و امامت گفت.

عشق اگر آید برد هوش دل فرزانه را دزد عاقل میکشد اول چراغ خانه را

آنچه مایا خویش کردیم هیچ یگانه نکرد در میان خانه گم کردیم صاحب خانه را

دشمنان اسلام و امت اسلامی ابتدا چراغ اسلام و مسلمین را که همان امامت (مدیران لایق و صالح) باشد از سر راهشان بر میدارند چون تنها مانع آنها در رابطه با استعمار و استثمار و استحمار... امام و امامت می‌باشد و ما هم بهمین دلیل اصرار بر مطرح شدن بحث امام و مقام امامت در میان امت را داریم.

به نظر می‌آید در جامعه شناسی اسلامی یکی از حساسترین مسائلی که مطرح می‌شود موضوع امامت است و جادارد که از دقیق‌ترین مباحث دین باشد زیرا نظام اسلام و رشد و تکامل و انحطاط و سقوط جامعه اسلامی مربوط به امامت (مدیریت اسلامی) آن

جامعه است. تا آنجا که وصی نبوت و امیر هدایت علی (ع) فرموده است: ...انظروا اهل بیت نبیکم فالزموا سمتهم واتبعوا اثرهم فلن یخرجوکم من هدی ولن یعیذوکم فی ردی فان لبدوا فالبدوا وان نهضوا فانهضوا. ولا تسبقوهم فتضلوا ولا تتأخروا عنهم فتهلکوا^۱..... مردم به اهل بیت پیامبران بنگرید و از آن سو که گام بر میدارند بروید، قدم جای قدمشان بگذارید. آنها شما را هرگز از راه هدایت بیرون نمی‌برند و به پستی و هلاکت باز نمی‌گردانند. اگر سکوت کردند سکوت کنید و اگر قیام کردند قیام کنید. از آنها پیشی نگیرید که گمراه می‌شوید و از آنان عقب نمانید که نا بود می‌گردید.

مجموعه تدوین شده جمع آوری مباحث درسی این جانب در مرکز تربیت معلم امام خمینی (دانشگاه فرهنگیان)، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان و موسسه غیردولتی آموزش عالی حکیم جرجانی گرگان می‌باشد. در پایان از زحمات دخترم فهیمه اسلامی و سرکار خاتم سمانه امامی که در تایپ و تصحیح و تنظیم صفحات این مجموعه همت نمودند تشکر و قدر دانی می‌کنم.

والله ولی التوفیق

محمد رضا اسلامی

بیست و یکم مهر ۱۳۹۳ مطابق با ۱۸/ ذی الحجه ۱۴۳۵